

Hoofstuk 7: 'n Nuwer groter beter verhoog!

Die ontwikkeling van 'n alternatiewe interpretasie, wat verby die plaaslike gemeenskap wys.

7.1. Inleiding

Die manier van praktiese teologiese navorsing behels meer as om net ervarings te beskryf en te interpreteer (Müller 2005:83). “Alternatiewe interpretasies” beteken dat die manier van beoefening van teologie ook dekonstruksie impliseer (Müller 2005:83). Die brawe tree moet geneem word om by 'n nuwe verhaal uit te kom (Müller 2005:83). Die verhaal wys verby die plaaslike gemeenskap (Müller 2005:83). Dit sal nie gebeur as daar streng gestruktureerde metodes is nie. Dit gebeur wel as daar holisties na verhale gekyk word; die proses is sosiaal-konstruksionisties (Müller 2005:83). Die medenavorser word ook genooi om te help om nuwe betekenis te gee. Hulle help dus om die nuwe/alternatiewe verhaal te skryf.

Die beweging sal nie sinvol kan geskied as die vorige bewegings nie sinvol afgehandel is nie. Hier word verwag dat die verhaal holisties verstaan sal word (Müller 2005:83). Die betrekking van medenavorsers en ander kundiges kan dus nie uitgesluit word nie. Die beweging is deel van 'n groter sosiaal-konstruksionistiese proses wat daartoe verbind is om nuwe betekenis en beter verstaan mee te bring (Müller 2005:83). Ek glo dat die proses reeds in beweging en aan die gang gesit sal word en dat dit sal ontwikkel deur die studie. Daar sal deurgaans sosiaal-konstruksionisties daarmee omgegaan word (Müller 2005:83). Die deel van die studie sou baie maklik kon begin met die vraag: Wat is die bevinding dan nou, is homoseksualiteit reg of verkeerd? Is homoseksualiteit sonde? Die vraag oor wat homoseksualiteit veroorsaak sou ook gevra kan word.

Die antwoord hier is ongelukkig nie so eenvoudig soos 'n "ja" of 'n "nee" nie. Om hierdie vrae te beantwoord was ook nie die doel van die studie nie. Die studie het ten doel gehad om na tieners in nood se verhale te luister en vir hulle ruimte te skep om te eksploreer. Deur die vertel van die verhale en die hervertel daarvan was die hoop dat die meisies ryker verhale sou oorvertel waarin hulle nie bykarakters of dekor is nie maar dat hulle die hoofkarakters in die verhale sou wees. Die meisies moes dus leer dat hulle kennis mag is.

Die bevindinge is nie beperk tot die hoofstuk nie, hoofstuk 4, 5 en 6 maak ook bevindinge, wat nie als hier herhaal kan word nie. Daar kan egter steeds gevolgtrekkings gemaak word wat moontlik vir die breër gemeenskap en wetenskap betekenis kan hê. Die gevolgtrekking is saam met 'n groep van die meisies gedoen.

7.2. Die kerk

Die kerk is 'n baie belangrike deel van die studie. Die studie is gebore uit die kerk en was in baie opsigte ook die konteks waarbinne die navorsingsdrama afgespeel het. Dwarsdeur die interdisiplinêre deel van die studie en ook in die res van die navorsing is die kerk se rol herhaaldelik beklemtoon. Oor die kerk kan daar op baie maniere gereflekteer word. Vanuit 'n postfundamentalisties prakties teologiese hoek gesien, glo ek dat kerk kan help om haarself beter te posisioneer ten opsigte van werk met mense en in die besonder met tieners in nood.

Wanneer daar tradisioneel oor kerk gepraat word, dink 'n mens omtrent dadelik aan eredienste. 'n Groot deel van prakties teologiese navorsing gaan ook dan oor dié bepaalde uur. Die navorsingsdrama het hierdie klem kom verskuif. Dit maak nie die erediens minder belangrik nie, maar binne die manier van die bedryf van praktiese teologie kan die erediens nie die sentrum van kerkwees wees nie.

Die volgende belangrike uitgangspunt wat die studie na vore laat kom het was dat die kerkstruktuur nie die vermoë het om te sorg en om te gee nie. Ek weet ook nie of die struktuur dit hoef te doen nie. Kerkwees gaan oor mense; mense wat daar moet wees vir mekaar. My verwagtings van groter strukture is dat hulle ruimte sal skep vir omgee, maar nie dat hulle dit noodwendig self moet doen nie.

Die kerk bestaan uit mense; mense wat toegerus behoort te word om praktiese teologies in die wêreld en met mekaar om te gaan. Wanneer ek dan praat oor die rol van die kerk in tieners wat nood beleef se lewens, bedoel ek mense wat deel is van die kerk.

Die rol van die kerk kan in die volgende punte saamgevat word soos deur die navorsingsdrama duidelik uitgewys is:

7.2.1. Die kerk moet gesien word as 'n ontwikkelingsruimte.

Meer as net in eredienste, kan die kerk een van die plekke wees waar mense ontwikkel word. Die meisies het ook na die kerk verwys as 'n plek waar hulle gelei kan word en waar hulle kinders eendag ontwikkel kan word. Die praktiese teologie het 'n groot rol te speel in die ontwikkeling van mense.

7.2.2. Die kerk moet 'n plek van veiligheid wees.

Veiligheid is 'n baie belangrike aspek van kerkwees soos uit die studie duidelik geword het. Die interdisiplinêre deel van die studie het baie klem op hierdie feit gelê. Dié ruimte kan en mag nooit deur mense wat skade wil aanrig binnegedring word nie. Die meisies het baie keer na die kerk verwys as een van die plekke waar hulle veilig gevoel het. Die studie het beklemtoon dat die kerk seker moet wees wie die mense is wat gebruik word binne die strukture. Dit laat weer vir die praktiese teologie ruimte om te help om metodes te ontwikkel om mense te

ontwikkel en hulle stories te leer ken, sodat geskikte mense op geskikte plekke ontplooi kan word.

7.2.3. Die kerk moet 'n “storied” en “storying community” wees.

Van die begin af het die studie daarop gewys dat identiteit verhaalgebonde is. Die stories wat ek vertel, bepaal in 'n mate my identiteit. Hierdie verhale het ook impak op die mense rondom my. Binne die narratiewe manier van werk glo ons dat mense meer as een storie kan hê. Daar word ook verstaan dat stories in die loop van tyd kan verander en dat mense stories kan vertel waar hulle is en oor wie hulle graag wil wees. Die kerk is een van die ruimtes waar mense aangemoedig en toegerus kan word om hierdie stories van hoop te vertel. Die interdisiplinêre deel sowel as die verhale van die meisies het hierdie feite oorgedra en beklemtoon. Die kerk het 'n storie, want mense het 'n storie. Die kerk moet forums skep en ontwikkel waar mense hulle stories kan vertel en uitbrei, tot ryk gesonde verhale van hoop.

7.2.4. Die kerk moet 'n verlengstuk wees van wie God is.

Die laaste groot slotsom is een wat die meisies baie sterk beklemtoon het: die kerk is die een plek waar God behoort te wees. In die nadink oor kerkwees en oor teologie sal daar baie kritiek op die punt wees, maar die meisies het kerk toe gekom omdat hulle geglo het dat hulle God daar sal beleef. Vir hulle is die kerk 'n verlengstuk van God. Die vraag wat ons onself dus moet afvra is in hoe 'n mate dit waar is. Dit beteken nie dat die kerk in allerhande vreemde charismatisme hoef te verval nie. Die meisies sou daarna verwys het as “*airy fairy*”. Die behoefte wat die meisies gehad het was liefde, genade en aanvaarding, naamlik letterlik 'n plek waar hulle behoort, waar hulle net kon wees. Dit was die manier waarop hulle die Here wou beleef. Die kerk en die praktiese teologie is van uiterste belang om die kerk te help ontwikkel tot 'n gemeenskap waar omgee een van die kentekens sal wees.

7.3. Homoseksualiteit

Wanneer daar oor homoseksualiteit gepraat word in die verhoogdrama is daar 'n paar gevolgtrekkings wat gemaak kan word.

7.3.1. Homoseksualiteit is kontekstueel

Wanneer daar na teorieë en literatuur oor homoseksualiteit gekyk word, kom 'n mens vinnig agter dat die teorieë oor alle grense heen en in alle kontekste geld. Dink in dié verband aan teorieë soos die teorie dat homoseksualiteit biologies is (Jones & Yarhouse 2000:60). Potgieter (2007:24–25) gee ook drie moontlike faktore wat universeel geld mee. Paulk (2003:36) in haar boek gee ook van die universele teorieë weer. Die verskil is dat sy ook redelik universeel dink oor die genesing van homoseksualiteit. Daar kan ook na die werk van Yarhouse en Tan (2004) gekyk word in die verband

Ek wil waag om op grond van dit wat op die navorsingsverhoog gebeur het te sê dat homoseksualiteit kontekstueel is. Die lewensomstandighede, saam met die sosiale kringe waarbinne die meisies beweeg het, het in die groep bygedra tot die keuse wat hulle gemaak het om 'n homoseksuele identiteit aan te neem.

Daar sal waarskynlik ander kontekste wees waarbinne soortgelyke tendense waargeneem sal kan word. Maar die verhaal en bevindinge sal nie universeel toegepas kan word nie. Die groep was baie beperk. Daar is byvoorbeeld nie met homoseksuele mans gewerk nie en die groep meisies was almal uit een skool en uit een vriendekring.

Die eerste groot bevinding van die studie is dus dat homoseksualiteit hier uiters kontekstueel is.

7.3.2. Homoseksualiteit om in te pas

In die homoseksualiteitsdebat is daar 'n aantal oorsake wat genoem word as die oorsaak van homoseksualiteit. Hieronder val biologiese faktore, psigologiese faktore en sosiale faktore (Potgieter 2007:25). Die homoseksualiteit wat op die navorsingsverhoog afgespeel het, was nie een van hierdie nie.

Binne die navorsingsdrama was om 'n homoseksuele identiteit te aanvaar 'n manier om aanvaar te word en iewers in te pas. Binne die groep is almal aanvaar en het elke meisie 'n plek gehad waar sy behoort. Die groep het dit wat ander strukture moes voorsien aan die meisies gebied. Die groep het hulle veilig laat voel en daar kon hulle hulself uitleef.

'n Baie belangrike aspek van die homoseksualiteit vir die meisies was dat hulle gevoel het dat hulle hier geag word en veilig is. 'n Mens sou ook kon sê dat daar 'n mate van groepsdruk betrokke was.

7.3.3. Homoseksualiteit as seksdaad

Homoseksualiteit is deur die meisies op 'n baie bepaalde manier verstaan. My begrip van wat homoseksualiteit is en die begrip van die meisies is totaal verskillend. Ek het verstaan dat daar bepaalde sake is wat meewerk om homoseksualiteit te veroorsaak. Die teorie dat meisies wat byvoorbeeld gemolesteer is en afwesige vaderfigure het en met seunsspeelgoed gespeel het toe hulle klein was, homoseksueel word (Jones & Yarhouse 2000:53–59). Elke keer as een van die teorieë aan die groep voorgehou is, het hulle vir my gelag.

Die meisies het gedink dat as jy seks met iemand van dieselfde geslag het, jy homoseksueel is. Homoseks was dus wat in die groep bepaal het of jy homoseksueel is of nie. Binne die groep was die meisies almal seksueel aktief met minstens een van die ander meisies in die groep. Die meisies in die groep

het dit ook glad nie probeer verberg nie. Hulle het ook seks gebruik om mense te skok.

Die derde bevinding wat ek wil maak is dat homoseks in hierdie konteks homoseksualiteit bepaal het en nie teorie oor breinpatrone nie.

7.3.4. Homoseksualiteit om te kry wat ek wil hê

Seks en in dié geval homoseksualiteit, was ook 'n manier waarop die meisies mekaar en ander mense gemanipuleer het om te kry wat hulle wou hê, byvoorbeeld finansiële ondersteuning van volwasse lesbiese vrouens. Omdat die breër konstruk oor homoseksualiteit een was van dat vroulike homoseksualiteit nie so erg is nie, het dit ook vir hulle aanvaarbaar gemaak.

'n Mens sou dus kons sê dat homoseksualiteit ook gebruik is, om te skok maar ook om te manipuleer.

7.3.5. Homoseksualiteit wanneer dit pas

Hierdie was 'n baie dominante deel van die verhaal. Baie van die meisies was by die kerk en by die skool homoseksueel. Maar in ander omstandighede was hulle ook openlik seksueel aktief met mans. Die meisies het altyd gesê dat dit 'n keuse is om homoseksueel te wees en dat wanneer mens nie wil homoseksueel wees nie, jy kan besluit jy is nie meer homoseksueel nie.

Homoseksualiteit in die konteks was dus verder ook 'n keuse wat gemaak is en 'n keuse wat weer verander kon word.

7.3.6. Homoseksualiteit en identiteit

Die groep het op 'n manier bepaal wie die meisies was vir 'n tyd in hulle lewens. Hulle identiteit het in die groep gelê en die identiteit was sterk gekoppel aan seksualiteit en dit wat in die groep gebeur. Vir mense van buite het die meisies die "vrotkol" geword en daar is konstruksie gevorm oor wie die meisies is en hoe die groep gefunksioneer het. Baie van die konstruksie is gevorm op grond van halwe waarhede.

Die konstruksie oor identiteit en homoseksualiteit van die groep het die lewe vir baie van die meisies ondraaglik gemaak. Wat wel hieroor gesê kan word, is dat dit wat die kerk, die skool en ouers vir die meisies moes wees, die groep vir hulle was.

7.3.7. Homoseksualiteit as sonde

My gevoel oor die homoseksualiteit soos in die konteks van die navorsingsdrama is dat dit sonde is. Binne die konteks is homoseksualiteit sonde van die kerk (bv. liefdeloosheid), van die skool (bv. veroordeling), van volwassenes (bv. mishandeling en verwaarlosing) en van my (ongeduld) en in sommige gevalle ook van die meisies (moedswilligheid).

Ruimtes vir vroeë en eksperimentering moet in die strukture geskep word. Veiligheid en 'n plek om te behoort moet nie deur 'n groep soos dié geskep word nie. Die ruimtes moet geskep word in die ouerhuis, deur die kerk, die skool en deur volwassenes. In die geval van die navorsingsdrama was dit nie die geval nie. Die strukture wat moes beskerm het uitgebuit, mishandel, gemolesteer en verwerp.

As ons dus vra of homoseksualiteit sonde is, is my antwoord in die konteks beslis ja.

7.4. 'n Nuwe verhaal met nuwer beter en groter moontlikhede

Regdeur die studie is daar baie verskillende stemme gehoor. Die metodologies epistemologiese vertrekpunte het voor oog gehad om die groter verhaal te hoor. Maar meer as om net die verhale te hoor, was die verwagting ook dat deur die vertel en hoor van die verhale daar transformasie of dan intervensie (sien bl 12) sal plaasvind.

Die verhaal het met seer en hartseer begin. Die navorsingsverhaal het die meisies leer ken as randfigure; 'n deel van 'n gemeenskap wat as vrot gesien is. Die verhaal speel af in 'n konteks van armoede, swaarkry, geweld, dwelmmisbruik, mishandeling, molestering, veroordeling, marginalisering en besoedeling. Die meisies is vir baie mense niks anders as 'n "vrot kol skewes" nie. Die meisies is gestigmatiseer en selfs verstoot deur mense en instansies wat hulle moes beskerm en na hulle moes luister. 'n Groot deel van die marginalisering het plaasgevind omdat die meisies met 'n homoseksuele identiteit geassosieer het. Die feit dat die meisies met so 'n identiteit geassosieer het, is voorop gestel en al hulle ander dade is deur die bril van die *abnormaliteit* geïnterpreteer.

Die verhaal soos deur die studie geïnterpreteer skep egter nuwe moontlikhede. Saam met die nuwe moontlikhede is daar ook nuwe uitdagings wat bespreek sal word. Van die vergrote kennis sal wees dat:

- Homoseksualiteit nie net oor seks gaan nie, dit is kontekstueel.
- Identiteit is nie hoe jy gebore word nie. Jou konteks het 'n invloed op wie jy is en wie jy gaan word. Identiteit kan dus verander.
- Normaal hang baie keer van die konteks af.
- Taal wat verskillende generasies in verskillende kontekste praat, verskil.
- "Skeef" het 'n manier geword waarop die groep hulle andersheid kon uitdruk.
- Groepvorming en aanvaarding is vir jong mense ongelooflik belangrik.

- Ondersteuningsisteme moet optimaal funksioneer.

Die bogenoemde punte dwing ons om nuut te begin dink oor die verhale van die meisies. Die verhale wat vertel is, is gewoon nie net die verhaal van homoseksualiteit nie. Dit wat wel oor homoseksualiteit vertel is, is ook maar net 'n deel van 'n baie groter verhaal. Die verhaal soos deur die interdisiplinêre span se oë gesien, is 'n verhaal waarin daar hoop bestaan. Binne die verhaal is elke meisie 'n individu; 'n persoon met kennis om haar eie toekomsverhaal te bepaal. Die meisies se kennis oor hulle verhale is dus mag. Dit is mag wat dit vir hulle moontlik begin maak om ander verhale te begin vertel.

Die nuwe verhale gaan egter nie vertel word as die meisies nie die nodige ondersteuning gebied gaan word om nuwe verhale te vertel nie. Dit sluit in dat die nodige ondersteuningsisteme geskep sal moet word. En waar die ondersteuningsisteme in plek is, sal dit ontwikkel en versterk moet word.

Die nuwe verhaal is verder 'n verhaal waarin die meisies gehoor sal word. Hulle kommunikasie van verbale sowel as nieverbale kommunikasie sal gehoor word en op ag geslaan word. Daar sal ook saam met die meisies aan hulle kommunikasievaardighede en kommunikasiewyses gewerk word.

Een van die belangrikste karakters in die nuwe verhaal is die kerk. Die kerk sal in die nuwe verhaal 'n plek wees waar daar vir die meisies aanvaarding sal wees. Die kerk sal ook die meisies help beskerm en 'n volwaardige deel van die meisies se ondersteuningsisteam word. In die nuwe verhaal kan die kerk nie meer teenoor die meisies staan nie en sal die kerk ook die meisies se taal moet verstaan en die meisies se Godsbeeld help vorm. Die ander instansies soos die skool het ook 'n rol in die nuwe verhaal. Die instansies moet die meisies en alle tieners help om weer te droom en dalk selfs weer 'n slag nuut te droom. Kinders en jongmense moet weet dat hulle die hoofkarakters van hulle eie verhale is. Hulle is nie maar bloot net bykarakters in 'n groter verhaal nie.

Wanneer die verhale van die meisies in hierdie lig gesien word, word die meisies se kennis mag. Hulle het mag om nuwe betekenis aan ou konstruksie te gee. Hulle het mag om nie maar net deel van die statistiek te wees nie, maar om 'n mens te wees met impak en invloed in die wêreld waarvan ons almal deel is.

7.5. Terugvoering

Terugvoering oor wat daar geleer is in die navorsingsdrama het verskillende adrese. Die verskillende boodskappe sal kortliks beskryf word met 'n moontlike manier waarop dit gedoen sal word. Sou die terugvoering nie gebeur nie is die proses onvoltooid.

7.5.1. Hoofkarakters

Terugvoering aan die hoofkarakters is vir my die eerste en in baie opsigte een van die belangrikste prosesse. Meer as net terugvoering is dit ook die plek waar die gedagtes aan die groep getoets kan word.

Die terugvoer aan die hoofkarakters is:

- Hulle moet hulle droomverhale ontwikkel.
- Om anders oor goed te dink beteken nie dat hulle abnormaal is nie.
- Elkeen van hulle is uniek en hulle moenie konformeer tot wat die wêreld sien as normaal nie.
- Nie alle volwassenes is daarop uit om hulle te misbruik, te mishandel en te marginaliseer nie.
- Die kerk is 'n plek waar hulle welkom is.
- Die boodskap van die Bybel is 'n boodskap van 'n God wat by mense betrokke is; mense wat in baie opsigte gebreek is.

Die terugvoering is op twee maniere aan die meisies gegee. Die eerste is dat hulle almal deur die *life coach* gesien is. Die tweede was dat ek met elke meisie 'n gesprek gehad het. In die gesprekke is daar duidelik aan die meisies oorgedra dat hulle bepaal in watter rigting hulle verhale gaan groei. Ek sien steeds van tyd tot tyd nog van die meisies.

7.5.2. Terugvoering aan die kerk

Hoewel die kerk in baie opsigte 'n onlosmaaklike deel van my lewe is en ek vir 'n groot deel van die tyd deel was en is van 'n aantal probleme, is die terugvoering vir my uiters belangrik. Kritiek volgens Foucault bestaan net in relasie tot iets anders as die kritiek self (Foucault 1978:25). Daarom moet dit dan ook gegee word. Kritiek is 'n manier van omgaan met die realiteit waarbinne 'n mens jouself bevind. Ek kan terugvoering gee aan die gemeentes waarvan ek deel het en waarmee ek kontak het. Die probleem is dat die kerk 'n groter organisasie is as net 'n paar NG Kerk-gemeentes. In Randfontein is daar meer as 23 verskillende denominasies. Dit maak dit baie ingewikkeld om terugvoering te gee.

Wat ek aan die kerk sal wil oordra en sal wil terugvoering oor gee is:

- Ons moet ons lidmate ken. Baie van die goed wat met die meisies gebeur het, het onder kerkrade en dominees se neuse gebeur Rossouw (1995:80). Dit beklemtoon ook dat in ons beoefening van teologie ons mense moet ken en hulle konteks moet verstaan.
- Die kerk is die een plek waar mense veilig moet wees en nie geoordeel moet word nie.
- Die meisies het juis hier na aanvaarding gesoek, dit sê dat daar tog iets moes wees wat hulle aangetrek het.
- Christenskap is 'n leefwyse, wat ook mense kan afstoot as dit 'n weerspreking is wat ons aandui ons glo.
- Maak moeite om die wêreld en die konteks waarin jy jouself bevind, te verstaan.

- Een manier van bediening kan nie oor alle grense strek nie. Daar sal kreatief aan nuwe maniere gedink moet word om mense in nood by te staan.
- Gemeentes moet moeite doen met gesinsbediening en die opbou van ondersteuningsnetwerke.
- Gemeentes het ook 'n rol te speel in die identiteitsvorming van mense. Brueggeman (1993:39) sê dat die kerk 'n opdrag het om te help onthou maar ook om reeds te begin herinterpreteer.

Ek is deel van die probleem. Ek is deel van die kerk wat nie gedoen het wat sy moes nie en steeds nie altyd doen wat sy moet nie. Die kerk is deel van veral die etikettering van homoseksualiteit. Die geveg teen homoseksualiteit het letterlik die plek ingeneem van die gesprek oor die kommunistiese gevaar en die Katolieke gevaar ingeneem het (Herman 1997). Die resultaat was dinge wat mense ongelooflik seer gemaak het. Die kerk het gelukkig ook deel aan die herstel van die seer. Met die meisies se daarwees het hulle vir ons gesê dat hulle aan ons 'n tweede kans gee. Ek glo die navorsing beklemtoon dit oor en oor, Ons gee mekaar nog 'n kans! Die meisies in die verhaal het vir ons 'n tweede kans gegee. Dalk moet ons begin om mense tweede kans te gee. Die kerk moet, soos die meisies dit gesien het, letterlik die verteenwoordiger van God op aarde word, naamlik 'n groep mense wat leef soos Hy dit van ons verwag. Genade, liefde, vrede vreugde, verdraagsaamheid en vergifnis moet dan deel van ons verhaal wees. Wat ons dan met ons geslagsorgane doen is dus nie meer die belangrikste saak nie. Die kriteria om deel te wees van en die ondersteuning van die kerk sal dan in die feit lê dat ons almal gebroke mense is wat genade, ondersteuning, liefde en genesing nodig het.

Die ironie is dat van al die terugvoering is hierdie van die moeilikste wat gedoen moet word. Die terugvoering sal dus op die volgende maniere gebeur:

- Die gemeentes waar ek werksaam was tydens die studie sal per brief ingelig word van die uitkomst van die studie.

- Die gemeente waar ek tans betrokke is sal in 'n opleidingsgeleentheid bewus gemaak word van die bevindinge. Daar was reeds so 'n geleentheid, maar die mense het gesê dat hulle graag meer uitgebreid sal wil hoor wat my ervaringe was.
- Aan die breër kerk sal ek terugvoering gee deur die publikasie van artikels.

Vir my is dit ook deel van 'n groter proses. Ek sien nie die werk as afgehandel met die ingee van die verhandeling nie. Die proses en die mense waarmee ek gewerk het, het vir my 'n ander wêreld oopgemaak wat ek nie maklik weer buite rekening sal kan laat nie.

7.5.3. Terugvoering aan die ouers

In sekere opsigte is die terugvoering aan die ouers makliker as die terugvoering aan die kerk. Die meeste van die ouers het geweet dat ek met hulle dogters werk. Hulle het ook geweet dat hulle dogters baie keer in die moeilikheid was oor dinge wat hulle gedoen het. Daar was selfs ook van die ouers wat geweet het dat hulle kinders met seks en seksualiteit eksperimenteer.

Wat ek aan die ouers sal kommunikeer is:

- Maak seker dat jy weet wie jou kind is.
- Doen moeite om na die stories wat hulle vertel te luister.
- Verstaan die musiek wat hulle luister.
- Moenie dadelik veroordeel nie.
- Vra dat hulle vir jou moet verduidelik hoe dit werk (nie in konfliksituasies nie).
- Sorg dat daar kommunikasie is en ook nie net wanneer daar konflik is nie.
- Neem die dinge wat jou kinders sê ernstig op.
- Sien jou kind as die hoofkarakter van haar eie verhaal, maar jy het 'n deel aan die verhaal.
- Sorg dat jou kind jou as deel van haar ondersteuningstrukture het.

- Wees 'n voorbeeld wat lei deur daad en nie net woorde nie.

Ek het by die gemeente waar die navorsing gedoen is 'n oerleidingkursus gedoen waar spesifiek hierdie sake hanteer is en waar ek die sake aan die ouers oorgedra het. Ek en my kollega het ook 'n reeks gedoen waarin die temas aan die gemeente van die kansel af oorgedra is. 'n Mens sou ook gesinskampe kon doen waarin die bevindinge aan die ouers oorgedra kan word. Wat belangrik is om bo oor te dra dat daar nie 'n resep is om die dinge te doen nie, omdat mense verskil. Ouers en ouers se betrokkenheid is volgens my een van die belangrikste aspekte van kinders se lewens. Wees dus daar vir jou kinders.

7.5.4. Terugvoering aan die skool

Deur die loop van tyd is my verhouding met die skool en skole in Randfontein herstel. My deur na die hoofde was dus baie meer oop aan die begin. Die skool is in baie opsigte net so belangrik soos die ouers. My terugvoering aan die skool sluit die volgende in:

- Die skool moet ook 'n plek van veiligheid wees.
- Die meisies moenie wonder oor wie hulle te na gaan kom nie.
- Die skool mag nie marginaliseer en etiketteer nie.
- Die skool moet 'n plek wees waar droomverhale ontwikkel kan word.
- Die skool moet 'n plek wees wat deel van die meisies se ondersteuningsisteme kan wees.
- Die skool moet die mense wat hulle betrek op alle vlakke ken.
- Onderwysers moet toegerus word om te help, veral in 'n konteks soos Randfontein.
- Die skool moet sinvolle kommunikasiekanale met die ouers ontwikkel.

Die verhaal van die skool is 'n belangrike verhaal wat baie bepaalde impak op mense se lewens het. Die meeste van die positiewe invloed wat ek in my lewe gehad het, was van onderwysers. Die inligting wat deel was van die studies is

aan die onderwysers oorgedra. Ek het ook afsprake met die hoofde van twee van die skole gemaak om die bevindinge van die studie oor te dra. Die terugvoering rond die proses baie meer af, hoewel dit nie die einde is nie. Die navorsing is 'n verhaal met 'n oop einde. Die verhaal gaan voort. Wat die impak van die studie was, sal stelselmatig en in die loop van die tyd duidelik word.

7.6. Nuwe navorsingsmoontlikhede

Soos ek reeds gesê het, is die nie die einde nie. Saam met die meisies sal daar waarskynlik nog tien navorsingsdramas geskryf kon word. Die studie is in baie opsigte baie wyd. Daar sou op enkele van die aspekte verder gespesialiseer kon word vir toekomstige studies.

Van die sake wat ondersoek kon word, is:

- Ouers van kinders in kontekste van armoede.
- Die impak van radio aktiewe besoedeling op 'n gemeenskap.
- Die impak van molestering op kinders.
- Manlike homoseksualiteit binne dieselfde konteks.
- Prediking in 'n konteks soos hierdie.
- Marginalisering en die gemarginaliseerde.

Daar is nog baie oor die konteks wat ondersoek kon word vanuit verskillende vakgebiede, maar veral dan ook binne die praktiese teologie. Dit beklemtoon ook weer die feit dat om oor homoseksualiteit te praat nie so eenvoudig is soos wat dit op die oog af lyk nie.

7.7. Die navorser of navorsingsregisseur

Dit is die “ek” waarmee daar in hoofstuk 1 begin is. Dit gaan in die deel oor hoe die studie 'n impak op my gehad het. Ek sou die impak van die studie kon beskryf as lewensveranderend. Van die metodologie tot by dit wat ek in die navorsing

ontdek het, was alles vir my paradigmaskuiwe. Ek reflekteer kortliks oor die verhoogdrama se impak op my.

7.8. Navorsingsmetode

Wanneer daar gepraat word oor die metode waarop daar navorsing gedoen is, kan daar baie kritiek gegee word. My gevoel is dat om sinvol met die meisies te kon werk moes ek van 'n metode gebruik maak wat holisties, nie veroordelend nie en interdisiplinêr was. Die metode wat gevolg is, het dit gebied.

Daar was ook bepaalde frustrasies, veral met mense wat in die proses moes help. Dit sluit die hoofkarakters sowel as die gespreksgenote uit ander vakgebiede in. Die metode van navorsing bied egter die geleentheid vir transformasie om plaas te vind. In die geval glo ek lê die transformasie op drie vlakke. By die verteller, die skrywer en laastens ook by die leser.

Die metode is dus na my mening uiters geskik vir 'n tema soos dié wat hanteer is. Sou daar van 'n ander metode gebruik gemaak word, sou die studie in 'n sekere opsig 'n mislukking gewees het. Maar deur hierdie bepaalde metode te gebruik, kon daar steeds sinvol gereflekteer word op verhale en ervarings los van wat die voorveronderstellings was. Die metode laat ruimte vir transformasie en vir mense om te droom en inspraak te hê in hulle toekomsverhale.

7.9. Frustrasies

Die grootste deel van my frustrasie deur die navorsingsproses was die afhanklikheid wat mens van vrywilligers gehad het. Die mense het dit baie keer moeilik gemaak. Hulle het baie keer nie opgedaag vir gesprekke nie en van die interdisiplinêre medewerkers het baie laat in die proses onttrek.

Wat ook vir my 'n frustrasie was, is dat 'n mens nie die transformasie dadelik in mense se lewens kon sien nie. Die boodskappe en verwagtings wat ek gehad het, is ook baie kere verkeerd verstaan en dit moes oor en oor verduidelik word.

7.10. Persoonlike groei

Voordat ek met die studie begin het, was my standpunt oor veral homoseksualiteit baie duidelik. Ek het geweet wat my standpunt was en hoe reg en hoe verkeerd dit was. Die studie het vir my beklemtoon dat die saak nie so eenvoudig is nie. Die meisies se definisie van homoseksualiteit en my definisie was totaal verskillend.

Meer as net oor sake soos homoseksualiteit is my opvattinge aangaande die meisies ook getransformeer. Hulle was aanvanklik 'n groep wat my frustreer het en waarvan ek ontslae wou raak. Hulle het my egter getransformeer deur hulle stories. Hulle wat vir my 'n frustrasie was, het 'n groep geword waaraan selfs ek lojaal was.

Ek is dus deur die studie beweeg tot by 'n plek waar ek nie voorheen was nie. Ek is verder op geen manier jammer vir die meisies nie. Dit was moontlik een van die fases waardeur die studie my geneem het. Ek is van 'n posisie van gefrustreerdheid beweeg na 'n posisie van respek, trots en liefde. Die verhaal van die meisies in die navorsing het my beslis getransformeer.

7.11. Die navorsingsverhoogdrama

Ek glo dat die navorsing as verhoogdrama in die konteks waarbinne die navorsing gedoen is 'n werkbare metafoor was. Dit het dit maklik gemaak om die navorsingsmetodologie aan die meisies te verduidelik. Die metafoor het dit vir my makliker gemaak om vir die meisies te verduidelik wat ek graag met die navorsing wou probeer doen. Die plasing van die epistemologiese aspekte is ook

vergemaklik, veral in die verduideliking van die konsepte aan die meisies en ook aan die gespreksgenote.

Die meisies en die gespreksgenote het binne die metafoor presies verstaan wat elkeen se rol was. Ek kon myself ook binne die metafoor baie gemaklik plaas. Die metafoor het klem daarop geplaas dat elke persoon 'n baie spesifieke rol speel om van die verhoogdrama 'n sukses te maak.

Die metafoor het verder beklemtoon dat elkeen van die medewerkers iewers besig is om ook sy of haar eie lewendrama te leef en dat die lewendrama ook 'n baie bepaalde invloed op die navorsingsdrama gehad het. Drama in hierdie sin dekonstrueer dus. Navorsing binne die dramametafoor wil en het dus gepoog om die verhoog so groot as moontlik te kry. Die navorsing binne die dramametafoor het dus van elke deelnemer herinterpretasie verwag.

Laastens glo ek dat die metafoor van navorsing as verhoogdrama vir die deelnemers kennis gee. Omdat die drama ook van 'n afstand af gesien kon word en op gereflekteer kon word, gee dit inligting, of dan kennis aan elke deelnemer. Die kennis gee dan weer op sy beurt mag. Die mag is mag wat dekonstrueer, herinterpreteer en nuwe toekoms moontlikhede daarstel. Dit is so vir die hoofkarakters, die gespreksgenote, vir die interdisiplinêre span en vir die navorsingsdramaregisseur en die lesers. Die kennis sou soos volg opgesom kon word:

- Kennis aan die hoofkarakters: Jy is die een wat bepaal watter verhale jy gaan leef. Jy kan die “*script*” kies.
- Kennis aan gespreksgenote: Soos die hoofkarakters is jy ook 'n hoofkarakter in 'n verhaal. Leef soos 'n hoofkarakter en nie soos 'n bykarakter in jou eie verhaal nie. Dit geld ook vir elke leser van die navorsing.
- Kennis aan die interdisiplinêre span: Ons het almal nodig om ons verhale en verhale wat ons ken te herinterpreteer. Die kennismaking met die

hoofkarakters het baie van die interdissiplinêre span gedaag om weer nuut te dink oor geïkde konstrukte.

- Kennis aan die navorser/navorsingsregisseur: Een persoon het baie meer as een verhaal, mense kan in verskillende kontekste verskillende verhale leef. Mense is multiverhaalwesens.
- Kennis aan die leser: In verskillende kontekste kan konsepte en verstaan van kontekste verskil. Wanneer verhale dus benader word, moet dit dus altyd met 'n sosiaal-konstruktiewe bril benader word. Universele waarhede kan baie meer skade doen as wat mense baie keer dink.

7.12. Die proses

As daar dan dus krities oor die proses en die uitkomste van die studie gereflekteer moet word, is die slotsom wat ek sal maak dat dit 'n suksesvolle proses was. Dit was 'n proses wat nuwe verhale en nuwe verstaan van ou sake op die tafel kom plaas het. Die proses het die belangrikheid van die praktiese teologie weer op die voorgrond geplaas. Die proses het ook weer gekyk na die bediening van die jeug in 'n post-1994 Suid-Afrika.

Die proses is dus verder 'n proses met baie frustrasies en net so baie kritiek. Dit is egter steeds 'n baie belonende proses; 'n proses wat hoop gee en verhale van hoop wil vertel in 'n wêreld wat baie keer geen rede meer het om te hoop nie.

Die proses is laastens 'n proses wat beklemtoon dat ons in 'n wêreld leef wat smag na die boodskap van 'n lewende God. Hierdie wêreld en veral die jong mense van die wêreld kyk na die kerk om die boodskap te bring, en nie net met woorde nie maar met dade soos Jakobus 3 en 4 sê. Daar is dus 'n baie groot verantwoordelikheid op die skouers van elke verteenwoordiger van die kerk maar veral op die leierskap.

7.13. Gevolgtrekking

Die mens is die produk maar ook die produseerder van sy eie verhaal (Foucault 1972:95). Die kennis van die verhaal is kennis wat kan groei en kan verander. Die verandering kan die karakters in die verhaal, die konteks en uiteindelik die verhaal verander. Kennis en mag is onlosmaaklik deel van mekaar. 'n Deel van ons verantwoordelikheid as volwassenes is om mense te help om hierdie verhale so volledig as moontlik te vertel. Elke narratiewe weergawe vorm deel van 'n lewe, en is volgens Bahktin (1981:37) ingebed in 'n geleefde konteks van interaksie en kommunikasie, intensie en verbeelding, dubbelsinnigheid en vaagheid. Daar is volgens hom altyd potensieel 'n volgende en nuwe storie om te vertel. Dit skep 'n dinamiek tussen ware stories oor die werklike lewe en moontlike stories oor potensieële lewe, sowel as kombinasies daarvan. As gevolg hiervan kan lewensnarratiewe gesien word as oop, sonder einde. Hulle is volgens Bahktin (1981:37) “onfinaliseerbaar”, want die lewe bied altyd méér opsies (werklik en fiktief), sluit méér betekenis in, méér identiteite, roep méér interpretasie op as wat enige aantal moontlike lewenstories kan uitdruk. Die invloed van die narratief op die lewe van die individu is wydlopend. Bahktin (1981:37) se teorie van die narratief sien die mens as voortdurend besig om homself te *skep*, voortdurend besig om enige definitiewe weergawe van identiteit te weerspreek.

Mense moet die verhale ken, want dit gee bepaalde selfkennis, wat mag is. Mense moet permanent gedaag word om nuwe verhale te vertel en die ou verhale op so manier oor te vertel dat dit nuwe betekenis sal kry. Ons moet veral die jeug bystaan in die “betekenis maak”-proses. Die kerk veral het 'n baie groot rol in die proses te speel. Die rol gaan baie keer uitdagend wees en baie kreatiwiteit verwag. Die uitdaging is dat ons nie sal terugdeins as die taal of gebruike vir ons vreemd is nie, maar juis dat ons dan nuwe betekenis sal gee en help ontwikkel.

Kennis is mag as dit in die regte hande en in die regte verhoudinge ontwikkel het. Kennis kan ook ontmagtig. Ons het ook 'n verantwoordelikheid om dit nie te laat gebeur nie. Die hele idee en moontlikheid van menslike identiteit is verbind aan die narratief en narratiewiteit (Brockmeier & Carbaugh 2001:15). Hiermee saam gee die narratief aan die individu toegang tot die realiteit van sy lewe. Die mag moet gebruik en geleef word. Foucault (1982 [1994]:177) stel dit so:

[P]ermit individuals to effect, by their own means, a certain number of operations on their own bodies, their own souls, their own thoughts, their own conduct and this in a manner so as to transform themselves, modify themselves, and to attain a certain state of perfection, happiness, purity, supernatural power.

Mag in die verhaal kom deur kennis en kennis moet op die een of ander manier verkry word. Kennis soos ek dit verstaan kom deur 'n openheid om te luister na verhale en ook die deel van jou eie verhaal. Die openheid lê nie net in die eie verhaal nie, maar ook in die oop-wees vir die stories en geskiedenis van ander.

Then the question arises of my participation in the stories and histories of others, which themselves are open/closed stories/histories. Is not this kind of mutual exchange and mutual aid in the dialectic of openness and closure the essence of the pastoral act?" (Ricoeur 1995:313–314).

Ek glo dat deur die navorsingsverhaal aan die meisies mag gegee is om hulle verhale te vertel op 'n manier wat hulle die hoofrolle van hulle verhale maak, in 'n wêreld wat etiketteer en seermaak eerder as om te genees. Die studie beklemtoon ook dat die kerk 'n ongelooflik belangrike rol het in mense se soeke na identiteit, aanvaarding en metafore om hulle self uit te druk. Die verhaal soos met alle verhale wat deur mense vertel word het 'n oop einde. Hoe dit gaan eindig kan dus nie gesê word nie, maar die hoop is dat dit positief sal wees.